

*Величко Л. П.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

РОЗРОБЛЕННЯ ПОСІБНИКА ДЛЯ УЧНІВ З КУРСУ ЗА ВИБОРОМ З ОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ

Ресурсне забезпечення курсів за вибором, пропонованих МОН України [2], обмежується власне навчальними програмами й загальними вказівками у «Пояснювальних записках» до них; про дидактичні матеріали для учнів не йдеться, отже, учитель або використовує чинні підручники (часто – для вищої школи), або змушений добирати навчальні матеріали на власний розсуд.

Проблема особливо загострилася під час дистанційного навчання в умовах карантину: брак дидактичних матеріалів для учнів унеможливує вибір того курсу, який справді відповідає їхнім інтересам, бо потребує додаткової роботи з пошуку інформації.

Курси за вибором з біології і хімії, розроблені співробітниками відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України і схвалені до використання МОН України, вирізняються наявністю дидактичних комплектів у такому складі: навчальна програма з пояснювальною запискою, методичні рекомендації для вчителів, навчальні посібники для учнів [1].

Останні розробляються з урахуванням дидактичних функцій, які покладаються на той чи інший курс за вибором і визначають зміст і структуру посібників. Курс за вибором «Органічні речовини. 11 клас» спрямований на задоволення індивідуальних освітніх потреб учнів старшої школи щодо розвитку природничо-наукової та предметної хімічної компетентностей. У процесі дослідження було визначено такі функції курсу: розвиток основного курсу хімії за рахунок розкриття питань сучасної органічної хімії, що мають практичне, світоглядне й міжпредметне спрямування; мотивація учнів до вибору хімії як підгрунтя майбутньої сфери діяльності; задоволення пізнавального інтересу учнів; підготовка до ЗНО з хімії в частині органічної хімії.

Курс за вибором «Органічні речовини. 11 клас» розвиває основний курс хімії не за рахунок розширення змісту відомостей про окремі класи сполук, а на основі узагальненого розгляду будови, властивостей, добування органічних сполук усіх класів у сукупності. Огляд сполук у такому ракурсі в навчальному посібнику для учнів ґрунтується на порівнянні речовин різних класів і груп у їхньому розвитку від простіших до складніших, дає змогу встановити місце в структурній ієрархії, виробити цілісний погляд на органічні речовини та їхнє значення, тобто

досягнути вищого ступеня узагальнення унаслідок переструктурування знань, встановлення нових смислових зв'язків. Це слугує додатковою мотивацією в навчанні хімії, розвиває пізнавальні інтереси учнів, розширює сферу можливого застосування теоретичних знань.

З огляду на перерву між вивченням розділу «Органічні речовини» в основному курсі хімії (10 клас) і курсу за вибором (11 клас), зміст навчального посібника для учнів містить короткі резюме з найважливіших теоретичних положень теми, що супроводжуються запитаннями, які спонукають не до репродукції відомих знань, а до застосування їх у певній навчальній ситуації. Пропонується робота учнів з таблицями, графіками, порівняльними схемами, малюнками, моделями. Приділено увагу взаємним перетворенням речовин, зокрема, вправам серкіт-тренінгу, в яких відпрацьовуються уміння пов'язувати властивості, добування і застосування речовин. Різноманітні форми представлення інформації в посібнику спонукають до осмислення вивченого, виокремлення головного, встановлення міжпредметних зв'язків.

Засвоєнню курсу за вибором сприятимуть допоміжні й довідкові матеріали: словник основних термінів, відомості з історії відкриття і синтезу органічних речовин, узагальнення якісних реакцій органічних речовин. Завдання у тестовій формі є засобом підготовки до ЗНО з хімії.

Практика дистанційного навчання засвідчила, що найважливішою умовою успішного впровадження курсу за вибором є забезпечення учнів дидактичними матеріалами на електронних носіях, що дає змогу організувати самостійну роботу дома.

Ключові слова: курс за вибором, органічні речовини, навчальний посібник.

Література:

1. Величко Л.П., Вороненко Т.І., Нетрибійчук С.О. Навчальні програми курсів за вибором з хімії для 10-11 класів [Електронне видання]. Київ: Педагогічна думка, 2020. 17 с.
2. Навчальні програми курсів за вибором та факультативів з хімії: Варіативна складова Типових навчальних планів. 5-12 класи / Упор.: О.А.Дубовик, С.С.Фіцайло. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 272 с.